GMU-rekryterna

Motivation, självbild och fortsatt engagemang i försvaret

av Erik Hedlund

DEN FÖRSTA JULI 2010 avvecklades det drygt hundra år gamla värnpliktsförsvaret och ett frivilligt yrkesförsvar infördes med de nya yrkeskategorierna soldater/sjömän och specialistofficerare. Införandet av ett frivillighetsförsvar aktualiserar frågor om individers motivation att frivilligt söka sig till den grundläggande militärutbildningen (GMU) och en eventuell kommande anställning i Försvarsmakten samt hur självbilden bland dessa rekryter ter sig jämfört med soldaterna under värnpliktstiden.

Syfte

Föreliggande enkätstudie är en uppföljning av de tidigare enkätstudier som genomförts inom ramen för FoT-pedagogik 2009/2010 med KS20/21 och FS19/20, d v s med soldater i utlandsstyrkan före avvecklingen av värnpliktssystemet. Mot denna bakgrund syftar denna studie till att jämföra huruvida motivationen och självbilden i den första GMU-kullen (vintern/våren 2011) skiljer sig från motivationen och självbilden bland de värnpliktiga soldater som på frivillig bas sökte sig till utlandsstyrkans missioner i Kosovo och Afghanistan 2009–2010.[1]

Studien genomfördes därutöver inom ramen för en multinationell komparativ studie (under ledning av författaren till denna rapport) i samverkan med Nederländerna, Schweiz, Belgien, Frankrike, Taiwan, Japan, Turkiet, Slovenien och Polen avseende frågor om soldaternas förväntningar och upplevelser av utbildningen och ledarskapet i den grundläggande militära utbildningen samt hur utbildningen och ledarskapet under GMU har påverkat deras motivation till fortsatt engagemang inom Försvarsmakten och vilja att åka på internationella insatser. Samtliga medverkande länder har eller håller på att genomföra datainsamlingen som planerades vara avslutad i slutet av 2011. Endast delar av den svenska delen av den studien redovisas i denna PM.

Teoretisk referensram

För att möjliggöra analys av föreliggande studies data samt kunna jämföra dessa data med tidigare studier avseende svenska soldaters motivation och självbild används Fabrizio Battistellis motivationsteori, medan analysen av självbilden baseras på begreppen ”warfighters” och ”peacekeepers”.

Motivation

Fabrizio Battistellis forskning rörande soldaters motivation har genererat en typologi för frivilliga soldaters motivation att söka till och delta i militära utlandsmissi-

oner.[2] Battistellis typologi består av de tre motivationskategorierna:

1. *Paleomodern* – att göra något för andra, av patriotism, i ett högre syfte eller av ideologi.
2. *Modern* – att göra något för att själv tjäna på det (materiellt, ekonomiskt eller för en karriär).
3. *Postmodern* – att göra något för sin egen skull och för den egna personliga utvecklingen (ej materiellt, ekonomiskt eller för karriär).

Battistellis motivationskategorier har en koppling till Charles Moskos ”institutional vs. occupational”-modell, den så kallade I/O-modellen som lanserades i USA i mitten på 1970-talet efter det amerikanska försvarets övergång till ett frivilligt yrkesförsvar. Institutional (I) står för att man ser yrket som ett ”kall” där yrkesmotivationen främst utgörs av viljan att göra något för andra (samhällsnytta, ideologi, tro) och i ett högre syfte, det som i Battistellis modell motsvaras av *paleomodern*, medan occupational (O) står för en marknadsekonomisk yrkesmotivation, d v s att man motiveras av självorienterande materiella motiv som lön och karriär, det som i Battistellis modell motsvaras av *modern*.

Den tredje av Battistellis motivationskategorier, *postmodern*, är inspirerad av Ronald Inglehart[3] och hans forskning och teorier om det postmoderna samhället och avser självorienterade och immateriella yrkesmotiv såsom personlig utveckling, självförverkligande och möjligheter att få uppleva äventyr. Moskos hypotes var att avskaffandet av värnplikt och införandet av ett frivillighetsförsvar successivt skulle innebära att det militära yrket inte längre skulle fortsätta att vara ett ”kallyrke” där soldaterna motiverades av att tjäna samhället och nationen utan att det allt mer skulle övergå till att anpassas till den marknadsekonomiska rationaliteten varvid soldaters motivation främst skulle utgöras av individuella ekonomiska faktorer och karriärmöjligheter.

Tidigare forskning (under värnpliktssystemets tid) inom FoT-pedagogik avseende svenska soldaters motiv till att frivilligt söka sig till utlandsstyrkan och utlandsmissioner visar att de främsta motiven var *postmoderna* och *paleomoderna* motiv medan *moderna* motiv var minst viktiga.[4]

Självbild

En viktig fråga rörande införandet av ett yrkesförsvar är om det också kommer att innebära en signifikant transformation av soldaters självbild. Svenska soldaters självbild är en väsentlig samhällsfråga då den starkt påverkar deras relation till det civila samhället. Centrala frågor att ställa är huruvida soldaterna delar det civila samhällets attityder och värderingar avseende samhälleliga, politiska och militära frågor eller om de skiljer sig signifikant från det civila samhället? Forskning och teorier om militär självbild har traditionellt fokuserat runt distinktionen mellan krigare (warfighter) respektive fredsbevarare (peacekeeper). Krigarsjälvbilden ses som ett uttryck för en stark traditionell militär organisationskultur inriktad mot krigaridealet, medan fredsbevararkulturen ses som ett utryck för en civil samhällelig kultur där soldaternas självbild överensstämmer med den gemene medborgarens.

Distinktionen mellan ”warfighters” och ”peacekeepers” går tillbaka till en debatt som inleddes i slutet av 1950-talet mellan Samuel Huntington i boken *The soldier and the State*[5] och Morris Janowitz i boken *The Professional Soldier*.[6] Kärnan i diskussionen var huruvida man skulle ha en från

det civila samhället separerad militär verksamhet med egen specifik professionskultur och självbild, vilket Huntington förespråkade, eller om man som Janowitz skulle sträva efter ”the citizen soldier”. The citizen soldier motsvarar ett värnpliktssystem med civila soldater och reservofficerare som säkerställer ett kontinuerligt inflöde av civila värderingar och attityder i det militära systemet för att hindra utvecklandet av en specifik och från det civila samhället skild militär professionskultur och självbild.

Resultaten från tidigare forskning inom FoT-pedagogik visar att självbilden bland soldaterna i utlandsstyrkan i första hand utgjordes av fredsbevararen och inte krigaren. Soldaterna hade vidare en mycket positiv självbild avseende svenska soldaters kvaliteter.[7]

Metod

Studien genomfördes som en enkätstudie bland rekryter i den första GMU-kullen vid Lv 6 i Halmstad respektive samt Marinbasen i Karlskrona cirka tre fyra veckor in på deras utbildning.[8] Enkäten omfattande samma frågor avseende motivation och självbild som vid enkätstudien med KS 20/21 och FS 18/19. Enkäten omfattar vidare frågor runt teman kopplade till den ovan beskrivna internationella studien avseende frågor om respondenternas förväntningar och upplevelser av utbildningen och ledarskapt vid den grundläggande militära utbildningen (GMU) samt hur utbildningen och ledarskapet vid GMU påverkat deras motivation till fortsatt engagemang inom Försvarsmakten och vilja att åka på internationella insatser.

Enkätsvaren i FS/KS studien angavs enligt en tio-gradig Likertskala. I den internationella delen av GMU-studien skedde en anpassning till andra nationers behov varvid Likertskalan ibland är 0 till 5 och 0 till 6. Aktuell skala anges i anslutning till respektive tabell.

- 0 inte viktigt alls -- 5/6/10 mycket viktigt
- 0 inte alls -- 5/6/10 i allra högsta grad
- 0 mycket låg -- 5/6/10 mycket hög
- 0 inte alls god -- 5/6/10 mycket god
- 0 stämmer inte alls -- 5/6/10 stämmer helt
- 0 aldrig -- 5/6/10 alltid

Urval

Inför genomförandet av enkätstudien ställdes en förfrågan till chefen för GMU avseende tillträde till GMU-förband. Urvalet av Lv 6 och Marinbasen gjordes därefter av chefen GMU.

Genomförande

Enkäten delades ut och samlades in av forskaren från Försvarshögskolan måndagen den 21 februari 2011 (LV 6 på fm och Marinbas på em)

Respondenter och demografisk beskrivning

Antal möjliga respondenter vid Lv 6 var 136 stycken och vid Marinbasen 165 stycken, d v s totalt 301 rekryter. Bortfallet var 26 stycken, vilket gav 275 besvarade enkäter d v s svarsfrekvensen var 91 %. Bortfallet berodde på att cirka 10 % av de inryckta rekryterna vid tiden för genomförandet av enkätstudien hade hoppat av GMU.[9] Av de 275 som besvarade enkäten var 246 (89,4 %) män och 29 (10,6 %) kvinnor. 75 % var 21 år eller yngre, 16 % var 22 till 25 år och 9 % var 26 år eller äldre. 84 % var ensamstående, 15 % sambos och en person var skild. 16 % var uppvuxna

på landsbygden, 23 % i liten by och 61 % i stad eller större samhälle. 75 % procent hade slutfört gymnasieutbildning, 11 % hade universitetsutbildning, 8 % högskola, 4 % yrkesskola och 0,7 % grundskola.

Resultat

Resultatredovisningen sker i tre delar. I den första delen redovisas GMU-rekryternas motiv till att söka till GMU. I den andra delen redovisas självbilden bland GMU-rekryterna samt deras bedömningar av svenska soldaters kvaliteter. I den tredje och avslutande resultatdelen redovisas en sammanställning av frågor om soldaternas förväntningar och upplevelser av utbildningen och ledarskapt vid GMU samt hur utbildningen och ledarskapet på GMU har påverkat deras motivation till fortsatt engagemang inom Försvarsmakten och vilja att åka på internationella insatser.[10]

De avgjort viktigaste motiven för att söka till GMU är postmoderna och paleomoderna, medan de moderna motiven är avsevärt mindre viktiga. De postmoderna motivens värden spänner från 6.7 till 8.6 i den tio-gradiga Likertskalan. De viktigaste postmoderna motiven är personlig utveckling och kamratskap. De paleomoderna motiven spänner från 7.2 till 8.1 i den tiogradiga Likertskalan. De främsta paleomoderna motiven är att få hjälpa behövande

Tabell 1. Motivation att söka till GMU. Skala: 0 inte alls -- 10 i allra högsta grad.

Battistellis motivations-kategorier	**Variabel**	**GMU N 275**	**FS18/19+KS201/21 N 509**
		Medelvärde	**Medelvärde**
Postmodern	Äventyr	7.5	6.9
	Personlig utveckling	8.6	8.4
	Resa	6.7	7.2
	Kamratskap	7.9	8.0
		Cronbachs alpha 0.65	Cronbachs alpha .0.63
Modern	Tjäna pengar	4.2	5.3
	Finansiera studier	2.3	2.3
	Bekväm livsstil	2.1	2.9
		Cronbachs alpha 0.65	Cronbachs alpha 0.48
Paleomodern	Bidra till fred	7.2	7.3
	Bidra till nationell säkerhet	7.9	6.2
	Hjälpa behövande i insatsområdet	8.1	7.7
		Cronbachs alpha 0.87	Cronbachs alpha 0.78

Tabell 2. Självbilden bland GMU-rekryter jämfört med FS18/19 och KS20/21 soldater. Fredsbevarare, krigare eller biståndsarbetare. Skala: 0 inte alls -- 10 i allra högsta grad.

Urval	GMU Man	GMU Kvinna	FS18/19 Man	FS18/19 Kvinna	KS20/21 Man	KS20/21 Kvinna
Variabel	N 242 Medel-värde	N 29 Medel-värde	N 349 Medel-värde	N 51 Medel-värde	N 84 Medel-värde	N 25 Medel-värde
Fredsbevarare	8.1	8.6	7.4	8.1	7.4	8.4
Krigare	6.3	5.5	4.5	2.3	2.5	2.1
Biståndsarbetare	5.0	5.4	4.7	5.2	5.3	6.6

i insatsområdet och bidra till nationell säkerhet. De moderna motiven spänner från 2.1 till 4.2 i den tio-gradiga Likertskalan. Inget av de moderna motiven har värden som når upp till de post- och paleomoderna motivens värden.

Störst skillnader mellan grupperna finns avseende det moderna motivet ”Tjäna pengar”, där GMU-rekryterna är avsevärt mindre motiverade av detta än FS18/19+KS201/21-soldaterna samt det paleomoderna motivet ”Bidra till nationell säkerhet”, där GMU-rekryterna i avsevärt högre grad motiveras av detta.

Faktoranalysen (Cronbachs alpha) för GMU-soldaterna visar att det endast är den paleomoderna motivgruppen som når över gränsen 0,7 (0.87) och därmed är statiskt säkerställd. Övriga två motivationskategorier ligger på 0.65 vilket innebär att de inte är helt statistiskt säkerställda men antyder ändå en stark tendens. Faktoranalysen för FS18/19 och KS201/21 visar att det även i denna grupp är den paleomoderna motivgruppen som är statiskt säkerställd (0.78) medan postmodern ligger strax under godkänt värde (0.63) d v s en stark tendens och slutligen de moderna motiven som ligger under godkänt värde (0.48).

Självbilden bland såväl rekryterna vid GMU som soldaterna på FS18/19 (härefter FS) och KS20/21 (härefter KS) är i första hand fredsbevararen med värden som spänner från 7.4 till 8.6 på den tio-gradiga Likertskalan. Avseende självbilden som biståndsarbetare spänner värdena från 4.7 till 6.6, och såväl GMU-rekryterna som FS-soldaterna och KS-soldaterna ligger samlade runt värdet 5. Minst biståndsarbetar-självbild har män i FS och mest kvinnor i KS.

Den största skillnaden mellan GMU-rekryterna och FS/KS soldaterna finns avseende självbilden som krigare, där såväl män som kvinnor i GMU har en påtagligt starkare självbild än soldaterna i FS/KS. Allra mest krigar-självbild har de manliga GMU-rekryterna (6.3)

Diskussion och slutsatser

Avvecklandet av värnpliktssystemet och införandet av ett professionellt yrkesförsvar är en unik händelse som i flera avseende kan förmodas påverka relationen det civila och det militära. Föreliggande studie syftade till att jämföra huruvida motivationen och självbilden i den första GMU- kullen skiljer sig från motivationen och självbilden bland de civila soldater som under

värnpliktstiden sökte sig till utlandsstyrkans missioner.

Resultaten visar att de viktigaste motiven för att söka till GMU är postmoderna (självförverkligande och personlighetsutvecklande) och paleomoderna (att göra något för andra eller av patriotism) medan de moderna motiven (att göra något för att själv tjäna ekonomiskt/materiellt på det) är avsevärt mindre viktiga.

Självbilden bland såväl GMU-rekryterna som soldaterna i utlandsstyrkan (KS20/21 och FS19/20) under värnpliktstiden är i första hand fredsbevararen. Den största skillnaden mellan utlandsstyrkans soldater och GMU-rekryterna är att de senare har en påtagligt starkare självbild som krigare.

Det svårt att dra långtgående slutsatser utifrån resultaten av föreliggande studie då den endast omfattar delar av den första kullen GMU-rekryter. För att man ska få en tydligare och stabilare bild av GMU-rekryternas motiv och självbild behövs mera omfattande forskning. Föreliggande studie syftade till att jämföra huruvida motivationen och självbilden i den första GMU- kullen skiljer sig från motivationen och självbilden bland de civila soldater som under värnpliktstiden sökte sig till utlandsstyrkans missioner. Detta är frågor som fortsatt bör studeras kontinuerligt och longitudinellt för att man ska följa utvecklingen över en längre tid, då det kan förmodas ske signifikanta förändringar över tid beroende på faktorer såväl inom som utom Försvarsmakten.

Författaren är fil dr och verksam vid Försvarshögskolan.

Noter

1. KS14, 2006-07/KS20, 2009–10/KS21, 2010 och Afghanistan FS18, 2009–10/FS19, 2010.
2. Se exempelvis Battistelli, Fabrizio: "Peacekeeping and the Postmodern Soldier," *Armed Forces & Society,* vol, 23, nr 3, våren 1997, s 467-484.
3. Inglehart, Ronald: *The Silent Revolution*, Princeton University Press, Princeton 1977.
4. Hedlund, Erik: *Motiv för svenska soldater att åka på utlandsmission,* FoT-pedagogikrapport, 2011, FHS beteckning 960/2009; Hedlund, Erik: "What motivates Swedish soldiers to participate in peacekeeping missions", *Armed Forces & Society*. 2010.
5. Huntington, Samuel: *The Soldier and the State*, The Belknap Press of Harvard University Press, MA 1957/1985.
6. Janowitz, Morris: *The Professional Soldier*, Free Press, New York 1960.
7. Hedlund, Erik: *Självbilden bland svenska soldater i utlandsstyrkan*, FoT-pedagogikrapport, FHS beteckning 960/2009, 2011; Hedlund, Erik: "Self-Images Among Swedish Peacekeeping soldiers", *Res Militaris*, vol 2, nr 1, hösten 2011; Hedlund, Erik and Soeters, Joseph: "Dilemmas in peacekeeping: reflections emerging from Swedish soldiers' self-image", International *Peacekeeping*, 2010.
8. Enkätstudien genomfördes 2011-02-21.
9. Detta enligt uppgift från min kontaktperson vid respektive förband.
10. Denna del av studien genomförs också inom ramen för den multinationella komparativ studie i samverkan med Nederländerna, Schweiz, Belgien, Frankrike, Taiwan, Japan, Turkiet, Slovenien och Polen.